

1 § Meddelande om namnändring

Tredje vice talmannen meddelade att Christina Karlsson (S) ändrat namn till *Kristina Nilsson*.

2 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2012/13:FPM48 En integrerad marknad för leverans av paket i syfte att främja e-handeln inom EU *KOM(2012) 698* till trafikutskottet

3 § Svar på interpellation 2012/13:182 om skjutfälten i Älvdalen och vid Vättern

Svar på interpellation

Anf. 1 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Peter Rådberg har frågat mig om jag kommer att agera för att Älvdalens skjutfält ska finnas kvar som övningsplats och att Vättern fredas mot utökade bombningar.

I november 2012 besvarade jag en fråga om Älvdalens skjutfält – fråga 2012/13:115. I oktober 2011 besvarade dåvarande försvarsministern Sten Tolgfors en interpellation av Peter Rådberg om ökad militär verksamhet i Vättern – interpellation 2011/12:42. I juni 2011 besvarade Sten Tolgfors en fråga av Peter Rådberg om Karlsborgsmålet Hammaren. Det var fråga 2010/11:619.

Herr talman! Våren 2009 beslutade riksdagen om den försvarspolitiska inriktningen (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). I propositionen, som riksdagen ställde sig bakom, anförde regeringen bland annat att Försvarsmakten bör bidra till målen för vår säkerhet. Det militära försvaret ska enskilt och tillsammans med andra försvara Sverige och främja vår säkerhet i Sverige, i närområdet och utanför närområdet. Hela Sverige ska försvaras.

För att Försvarsmakten ska kunna utbilda och öva sina förband är det nödvändigt att myndigheten också har tillgång till ändamålsenliga övningsområden och övningsanordningar.

Det är riksdagen och regeringen som beslutar om insatsorganisationens utformning. Med detta som grund bestämmer Försvarsmakten den närmare utformning av insatsorganisationen som är nödvändig för att statsmakternas krav på operativ militär förmåga ska kunna uppfyllas. Det är också Försvarsmakten som bestämmer var och hur insatsorganisationens förband ska utbildas och övas, liksom vilka övningsanordningar i form av skjutfält och annat som behövs.

Älvdalens skjutfält har en areal om ca 54 000 hektar. Fältet är miljöprövat. Enligt Försvarsmaktens plan för övnings- och skjutfälten ska Älvdalens skjutfält vidmakthållas.

I april 2012 ansökte Försvarsmakten hos Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län om omprövning av miljötillståndet för skjutmålet Hammaren vid Vättern. Denna ansökan prövas nu av Miljöprövningsdelegationen i enlighet med miljöbalkens krav.

I en miljöprövning får alla berörda möjlighet att lämna sina synpunkter. Prövningsmyndigheten gör sedan en sammanvägning av omständigheterna i ärendet och fattar sitt beslut. Miljöbalkens krav innebär att en samlad prövning ska göras av alla olika miljöeffekter som en verksamhet riskerar att medföra. En miljöprövning är nödvändig för att skyddet för människors hälsa och för miljön ska kunna upprätthållas.

Som statsråd varken kan eller får jag kommentera ett pågående miljöprövningsärende.

Anf. 2 PETER RÅDBERG (MP):

Herr talman! Den här frågan handlar bland annat om att bevara så stor del som möjligt av den fantastiska verksamhet som bedrivs i Älvdalen. Men skjutfältet i Älvdalen är också en miljöfråga och en försvars- och säkerhetsfråga.

När det gäller miljöfrågan har den direkt koppling till Sveriges största vattentäkt, Vättern. Om Försvarsmakten får som man vill kommer man att flytta dit en stor del av verksamheten från Älvdalen. Kommer detta att ske kommer det att få stora negativa konsekvenser för miljön, människorna och näringarna runt sjön.

Älvdalens skjutfält är i dag ett högteknologiskt och miljöklassat skjutfält med alla faciliteter. Skjutfältet är ett professionellt övningsområde med sensorer och olika mätmöjligheter. Detta skjutfält vill Försvarsmakten till viss del avveckla till förmån för områden runt Vättern. Detta tycker jag är helt oacceptabelt.

Vättern är en av Europas största sötvattenssjöar och unik vad gäller vattnets klarhet. Hela Vättern är ett Natura 2000-område med unika naturvärden.

Vätterns vatten används i dag som dricksvatten av ca 250 000 människor runt sjön och kommer troligtvis i framtiden att användas som dricksvatten av många fler.

Forskarna tror att på 70–100 års sikt kommer den stigande havsvattennivån även att hota Mälaren som dricksvattentäkt, som i dag ger vatten till cirka två miljoner människor. Det här kommer att få till följd att

Vättern med största sannolikhet även blir vattentäkt för dem som i dag får vatten från Mälaren.

Att Försvarsmakten över huvud taget vill skjuta bly och andra metaller i en dricksvattentäkt visar att Försvarsmakten inte har förstått värdet av Vättern som vattentäkt och vilka miljökonsekvenser det kommer att innebära för det här området.

Så ser verkligheten ut. Därför är det av yttersta vikt att statsrådet ser till att verksamheten i Älvdalen blir kvar och att den framför allt inte utökas vid Vättern.

I år räknar Älvdalen med att öka antalet skjutdagar till 168, jämfört med 138 dagar som det var i fjol. Det visar att skjutfältet håller hög klass och är väldigt populärt. Verksamheten i Älvdalen handlar om mycket mer än bara skjutövningar. De räknar med att ha en verksamhet där med gästande förband och grupper under 200 dagar per år.

Älvdalens skjutfält har fått en ökad mängd förfrågningar om att få öva där, inte minst från Norge, då deras nya skjutfält har en rad begränsningar. Därför vore det klädsamt om försvarsministern kunde ge någon information om hur hon tänker gällande Älvdalen och utökningarna vid Vättern.

Anf. 3 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Älvdalen är ett viktigt skjutfält. Peter Rådberg påstår i sin interpellation och vidare i sitt inlägg att Försvarsmakten skulle vilja lägga ned Älvdalens skjutfält till förmån för övningsområdena runt Vättern.

Peter Rådberg menar också att om Försvarsmakten skulle flytta sin verksamhet från Älvdalen till Hammaren och Vättern skulle det få svåra konsekvenser för miljön.

Jag måste då fråga, herr talman, varifrån Peter Rådberg får uppgifterna om att i princip allt skulle flyttas från Älvdalen till Vättern. Det är inte det intryck som jag har. Som jag sade i mitt svar är Försvarsmaktens inriktning att man ska bibehålla Älvdalen.

Det som den här debatten till en del handlar om är flygskjutmål. I Sverige finns i dag egentligen bara två fasta sådana flygskjutmål kvar. Det är Junkön utanför Luleå, och det är Hammaren i Vättern. Övriga flygskjutmål har avvecklats.

Hammaren i Vättern är det enda skjutmål som finns kvar i södra Sverige och som ligger inom räckhåll för flygflottiljerna F 7 i Såtenäs och F 17 i Kallinge och där JAS 39 Gripen kan öva med vissa vapentyper. Det är förmodligen därför Försvarsmakten också har lämnat in den här nya ansökan.

Det är också så att det är Försvarsmakten som bestämmer var och hur insatsorganisationens förband ska utbildas och övas och vilka övningsanordningar som behövs.

För att Försvarsmakten ska kunna lösa sina uppgifter behöver man öva för att upprätthålla och öka sin förmåga. Att kunna få öva är av stor vikt. Men självklart ska all sådan verksamhet prövas. Försvarsmaktens övnings- och skjutfält och skjutmål ska miljöprövas enligt miljöbalken. I den här lagen regleras hur hela den här beslutsordningen ska gå till. I miljöbalken regleras också frågor om riksintressen och hur de ska vägas mot varandra.

Enligt miljöbalken ska ett riksintresseområde så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada eller motverka riksintresset.

Om det är flera riksintressen som kolliderar inom samma område ska försvarsintresset enligt miljöbalken ges företräde.

Jag vill här understryka att det är riksdagen som har beslutat om miljöbalken, så jag vill egentligen ställa en motfråga: Vill Peter Rådberg ändra på detta? Detta är en demokratisk beslutsgång som vi har att förhålla oss till, och därför undrar jag. Det finns en ordnad process för hur prövningen ska gå till.

Anf. 4 PETER RÅDBERG (MP):

Herr talman! Jag tycker att försvarsministern kommenterar miljöfrågorna lite för flyktigt. Jag vet inte om försvarsministern har varit på besök i kommunerna runt Vättern och tagit del av människornas oro när det gäller den ökande militära närvaron.

Det vi talar om är attackplan JAS 39 Gripen, fler helikoptrar och raketerna med undervattensexpllosioner som ska användas. Detta är både land- och sjöbaserat. Dessutom vill Försvarsmakten öka utsläppen av flygfotogen från 193 till 5 600 kubikmeter årligen, om nu Försvarsmakten själv får bestämma. Det blir projektillskott från bly, stål och koppar som kommer att ha påtagligt negativa effekter för en stor del av dricksvattnet i Vättern.

Det finns en bred uppslutning bland alla politiska partier, från allmänheten och från samtliga kommuner runt sjön om att försöka stoppa eller åtminstone begränsa den utökade militära verksamheten kring Vättern.

I dag får Försvarsmakten skjuta i högst 20 dagar per år. Det är 20 dagar som man inte ens utnyttjar, utan man skjuter i färre än 20 dagar per år. Detta vill nu Försvarsmakten utöka till 50 dagar. Det är en ökning totalt sett med 150 procent. Försvarsmakten ansökte först om att få skjuta i 80 dagar per år, vilket man nu har backat ifrån på grund av den starka påtryckningen bland medborgarna och befolkningen som bor runt Vättern.

Inte nog med att Försvarsmakten vill utöka sina bombningar runt Vättern – nu vill försvaret få till stora ytor med begränsningar som riksintresse för försvaret. Detta vill man göra för att trygga kommande skjutövningar. Om detta skulle bli verklighet kommer det att bli omöjligt att bygga på eller utveckla områden kring Vättern.

Jag tycker att det är hög tid för Försvarsmakten att börja lyssna på medborgarna och förlägga sin verksamhet där den inte stör människor, miljön och näringarna och påverkar dem negativt. Jag är lite förvånad över att försvarsministern inte har någonting att säga om detta.

Herr talman! Jag tycker att frågan egentligen är helt förfärlig. Vi står här i den svenska riksdagen 2013, och jag konstaterar att vi har en regering som är beredd att öka utsläppen av flygfotogen från 193 till 5 600 kubikmeter i Sveriges dricksvatten, i Vättern. Jag tycker att det är förfärligt, och det är förfärligt att riksdagens åtta partier inte kan ha en gemensam hållning i en fråga som berör människorna ända långt in i själen.

Men det kanske inte är så konstigt. Försvarsministern nämnde lite grann av vad den förre försvarsministern Sten Tolgfors har sagt. Han

sade så här i ett ärende för ett tag sedan: Karlsborgsmålet Hammaren är det enda skjutfält i Sverige som ligger inom räckhåll för de kvarvarande flygflottiljerna F 7 och F 17 där JAS Gripen kan öva skjutning med automatkanon. Det är enda platsen där man kan genomföra en övning med start och landning på hemmabasen. Det andra alternativet ligger utanför Luleå. Det är delvis svaret på frågan om alternativ lokalisering.

Så sade alltså Sten Tolgfors. Det visar på en total nonchalans mot den miljöbalk vi har och intentionerna i den och mot de människor som bor runt sjön. Trots Sten Tolgfors åsikter i frågan har Försvarsmakten fått påbackning för att man redan har brutit mot miljöbalkens intentioner genom att inte undersöka fler platser än Vättern när man vill utveckla sin verksamhet. Enligt miljöbalken måste man ha flera alternativ när man gör en sådan här stor förändring. Försvarsmakten hade inte flera alternativ, utan man använde bara Vättern. Detta sade länsstyrelsen nej till, och Försvarsmakten fick backa i frågan. Man kommer säkert tillbaka med något annat. Men det visar på något sätt att Försvarsmakten i denna fråga har nonchalerat intentionerna i det som riksdagen har fattat beslut om, nämligen miljöbalken.

Anf. 5 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Vi har en ordning för hur detta går till. Det är också bra att detta prövas i en process, och det är precis det som pågår nu. Försvarsmakten anser att skjutmålet Hammaren i Vättern är en viktig utbildnings- och övningsanordning för att kunna vidmakthålla och utveckla insatsorganisationen. Det är också därför man hos Miljöprövningsdelegationen vid Västra Götalands länsstyrelse har ansökt om omprövning av miljötillståndet för skjutmålet.

Nu prövas ansökningen på det sätt som miljöbalken föreskriver. Alla berörda får lämna sina synpunkter. Sedan är det Miljöprövningsdelegationen som gör en sammanvägning, och vi fattar beslut. Poängen är att det inte är myndigheten Försvarsmakten som beslutar, utan det är Miljöprövningsdelegationen.

I mitt svar säger jag också att jag varken kan eller får kommentera ett pågående miljöprövningsärende, och det gör jag inte heller. Jag kan konstatera att Försvarsmakten har lyssnat på synpunkterna i det samrådsförfarande som man har haft och begränsat sina ursprungliga yrkanden i ansökan. Antalet skjutdagar har minskat från 80 i samrådsunderlaget till 50 i ansökan. Antalet skott – om vi nu ska gå in på det – har minskat från ca 350 000 till 80 000.

Jag vill understryka att det är miljöbalken som styr hur prövningen går till, och det är riksdagen som har beslutat om den. Här regleras hela beslutsordningen i miljöprövningsärenden. Det är den som vi har att förhålla oss till.

Jag vill återkomma till att i och med att vi har fattat beslut om den försvarspolitiska inriktningen och ställer nya krav på operativ förmåga måste Försvarsmakten ha en möjlighet att öva och utveckla sina förmågor. Då måste man ha tillgång till övnings- och skjutfält. Det tror jag att Peter Rådberg håller med om.

Vi har en ordning och en processcykel som styr hur detta ska lösas, och jag tycker att det är bra att vi håller oss till denna ordning.

Anf. 6 PETER RÅDBERG (MP):

Herr talman! Jag håller helt med försvarsministern om att försvaret måste ha platser att kunna öva på. Men frågan är vilka platser. Det är det vi diskuterar.

Jag försökte tala om att Försvarsmakten har brutit mot miljöbalken. Miljöbalken är ingen lag – det ska sägas – utan den är en intention. Men den är stark, och Försvarsmakten har alltså hoppat över den.

I det här fallet vill Försvarsmakten flytta en stor del av verksamheten från Älvdalen ned till Vättern. Då är frågan om man har tittat på flera alternativ eller bara på ett. Om man inte har gjort det är man tillbaka på samma misstag som man gjorde senast.

Jag hörde ändå försvarsministern säga att Älvdalen ska vara kvar. Men jag vill att hon säger det en gång till. Det jag har tagit del av – och det är därför jag har skrivit interpellationen – är att Försvarsmakten till viss del ska flytta ned sin verksamhet från Älvdalen till Vättern och Hammaren. Om detta inte stämmer och om det finns andra uppgifter vore jag tacksam om försvarsministern kunde säga det.

Om vi återgår till tala om den konkreta frågan och Hammaren ökar Försvarsmakten sin verksamhet i en av Europas viktigaste vattentäkter med 150 procent. Man hade först som förslag att öka verksamheten med 300 procent. Nu har man i alla fall backat, och det visar på något sätt att trycket är hårt från samtliga politiska partier och samtliga medborgare, och framför allt från näringarna runt omkring. Man vill inte ha ett JAS-plan flygande rätt över huvudet några gånger per år. Det fungerar inte så. Det finns jättebra ställen, och Älvdalen är ett sådant. Det är ett fantastiskt ställe, som vi ska utnyttja. Jag förstår inte att regeringen inte kan trycka på så att Älvdalen blir kvar i verksamheten och att Försvarsmakten kanske till och med utökar verksamheten där, för där finns plats. Precis som försvarsministern själv säger ska den verksamhet vi har kunna få öva. Varför kan man inte göra det i Älvdalen?

Anf. 7 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Jag skulle vilja gå tillbaka lite i tiden och konstatera att genom försvarsbesluten 1996, 2000 och 2004 har Försvarsmakten avvecklat över 60 övnings- och skjutfält och skjutmål. Anledningen är att Försvarsmakten har minskat i storlek sedan 1996. Man har kunnat frigöra detta för andra ändamål, och det har säkert uppskattats runt om i landet.

Men detta innebär att betydelsen av återstående fält och skjutmål ökar.

Samtidigt är det så att det inte är jag, regeringen eller riksdagen som bestämmer var Försvarsmakten ska öva. Precis som jag har försökt säga i mina svar ger vi uppgifter till och ställer krav på att Försvarsmakten ska kunna försvara Sverige. Därför måste de öva. De måste utbilda sig. De måste höja sin förmåga. Då fastställer de inom ramen för insatsorganisationen också var de ska öva. Det gör Försvarsmakten. Det är också de som ansvarar för att göra ansökningarna för att få sin verksamhet prövad. Det är den ordning vi har.

Om vi går in på planerna för Älvdalen vill jag understryka att det inte är jag som bestämmer om det ska vara kvar som skjutfält eller inte. Där har jag förstått att det sker vissa förändringar. Det har man sagt från

Försvarsmaktens sida. Men inriktningen är att behålla Älvdalen som skjutfält. Det är stort, det är viktigt och det är användbart.

Det vi kan konstatera är att det är Försvarsmakten som framför sina önskemål om vilka övnings- och skjutfält man vill ha. De prövas enligt den ordning som vi har, och det är bra. Jag har förståelse för att det väcker känslor. Det är därför också bra att vi har den här provningsordningen och den process som finns.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2012/13:54
18 januari

Svar på interpellation

4 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Finansutskottets betänkande
2012/13:FiU19 Vissa utredningsbehov med anledning av Panaxias konkurs

Skatteutskottets betänkande
2012/13:SkU14 Personalliggare för tvätteribranschen

5 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 17 januari

2012/13:206 Rovdjurspolitiken

av *Lena Olsson* (V)
till miljöminister *Lena Ek* (C)

2012/13:207 Platt skatt

av *Peter Persson* (S)
till finansminister *Anders Borg* (M)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 januari.

6 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 17 januari

2012/13:255 Jämställdhet bland högre officerare i Försvarsmakten

av *Allan Widman* (FP)
till försvarsminister *Karin Enström* (M)

Prot. 2012/13:54
18 januari

**2012/13:256 Om demokratiska rättigheter, kvinnornas rättigheter
och forskningens frihet i Turkiet**

av *Amineh Kakabaveh* (V)
till utrikesminister Carl Bildt (M)

2012/13:257 Tillämpning av hatbrottslagstiftningen

av *Morgan Johansson* (S)
till justitieminister Beatrice Ask (M)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 22 januari.

7 § Kammaren åtskildes kl. 9.21.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

CLAES MÅRTENSSON

/Eva-Lena Ekman

1 § Meddelande om namnändring.....	1
2 § Anmälan om inkommen faktagromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	1
3 § Svar på interpellation 2012/13:182 om skjutfälten i Älvdalen och vid Vättern.....	1
Anf. 1 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M)	1
Anf. 2 PETER RÅDBERG (MP)	2
Anf. 3 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M)	3
Anf. 4 PETER RÅDBERG (MP)	4
Anf. 5 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M)	5
Anf. 6 PETER RÅDBERG (MP)	6
Anf. 7 Försvarsminister KARIN ENSTRÖM (M)	6
4 § Bordläggning.....	7
5 § Anmälan om interpellationer.....	7
6 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	7
7 § Kammaren åtskildes kl. 9.21.....	8